

MADDE 97

PROF. DR. İŞTAR URHANOĞLU

ZAMANAŞIMI, HAKKIN DÜŞMESİ VE AVANS

MADDE 97- Bu Kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar. (Mülga son cümle: 17/4/2008-5754/57 md.) (17/4/2008 tarihli ve 5754 sayılı Kanunun 57 nci maddesiyle; bu fıkra da yer alan “meslek hastalığı” ibaresinden sonra gelmek üzere “, vazife malullüğü” ibaresi eklenmiştir)

Kuruma müracaat etmemenin haklı bir sebebe dayandığını genel hükümlere göre ispat edenler hakkında, yukarıdaki hükümler uygulanmaz.

Kısa vadeli sigorta kollarından ve ölüm sigortasından kazanılan diğer haklar, hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde istenmezse düşer.

Bu Kanuna göre bağlanan gelir ve aylıklarının tahakkuk ettirildiği tarihlerden itibaren aralıksız on iki ay sonuna kadar tahsil etmeyenlerin gelir ve aylıkları, gelir ve aylık bağlanma şartlarının devam edip etmediğinin tespiti amacıyla durdurulur. (10/9/2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanunun 53 üncü maddesiyle, bu fıkra da yer alan “altı ay” ibaresi “on iki ay” şeklinde değiştirilmiştir.)

Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin alacakları, hakkı doğuran olayın öğrenildiği tarihten itibaren

iki yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren ise beş yıl sonunda düşer.

Sigortalılar ile bunların hak sahiplerinin, genel sağlık sigortalıları ile bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, bu Kanunun uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenememesi halinde, avans verilmesine Kurum yetkilidir.

(Değişik yedinci fıkra: 18/2/2009-5838/2 md.) Sağlık hizmeti sunucuları, sunmuş oldukları hizmetlere ilişkin bir ay içinde düzenledikleri fatura ve eki belgeleri izleyen ayın onbeşine kadar Kuruma teslim ederler. Fatura teslim tarihi; süresi içinde teslim edilen faturalar için teslim edildiği ayın onbeşinci günü, süresi içinde teslim edilmeyen faturalar için ise teslim edildiği ayı takip eden ayın onbeşinci günü olarak kabul edilir. Fatura bedelinin tamamı, fatura teslim tarihinden itibaren, altmış gün içinde, sağlık hizmet sunucularına avans olarak ödenir. Fatura ve eki belgeler, fatura teslim tarihinden itibaren üç ay içinde incelenerek avans hesabı kapatılır. İnceleme süresinin takip eden mali yıla sirayet etmesi durumunda, avans artıkları hakkında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 35 inci maddesindeki akreditiflere ilişkin hükümler uygulanır.

(Ek fıkra: 17/4/2008-5754/57 md.) 66 ncı madde gereği sağlanan sağlık hizmetlerinin bedelleri için, yurt dışında bulunan sağlık hizmet sunucusunun talebi halinde, sağlık hizmetinin sunumundan önce de avans ödenebilir.

MADDE GEREKÇESİ: Madde ile bu Kanunda acil olarak tanımlanacak hallerin Sağlık Bakanlığının uygun görüşü alınarak Kurumca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür.

İLGİLİ HÜKÜMLER: 5510 sayılı Kanun m.103, 5510 sayılı Kanun Geçici m.49, 90

KARŞILAŞTIRINIZ: 506 sayılı Kanun m.99, 1479 sayılı Kanun m.78

KAYNAKÇA

Arıcı, K., Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara 2015.

Aslanköylü, R., Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi (SSK ile Karşılaştırmalı), Yetkin Yayınları, Ankara 2010.

Çenberci, M., Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaası, Ankara 1977.
Çolak, M. / Şimşek, A., 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Ekin Yayın Pazarlama, Ankara 2013.

Güzel, A. / Okur, A. R. / Caniklioğlu, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 18. Baskı, İstanbul 2021.

İnceman, A., 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Açıklama, Mukayese ve İçtihatlar, Cilt 2, m.60-109, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.

Kar, B., Sosyal Güvenlik Hukuku, Legem Yayınevi, Ankara 2024.

Tuncay, A. C. / Ekmekçi, Ö., Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, 19. Bası, İstanbul 2017.

AÇIKLAMALAR^{1*}

GİRİŞ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda zamanaşımı konusu m.93 ve m.97'de olmak üzere iki maddede düzenlenmiştir. Ancak her iki maddenin uygulama alanı birbirinden farklıdır. 5510 sayılı Kanun m.93, Kurumun prim ve diğer alacakları ile, 5510 sayılı Kanun'a göre açtığı tazminat ve rücu davalarında uygulanacak zamanaşımı süresine ilişkindir. 5510 sayılı Kanun m.97 ise, Kurumun m.93 kapsamına alınmayan sigortalılar ile hak sahiplerinin Kurum nezdinde doğan alacaklarına uygulanacak olan zamanaşımı ve hak düşürücü süreye ilişkindir.

5510 sayılı Kanun m.97'nin 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda yer alan karşılığı adı geçen Kanun'un 99. maddesidir. Ancak 506 sayılı Kanun m.99'da yer almayan bazı hükümler 5510 sayılı Kanun m.97'ye dahil edilmiştir. Bu bağlamda 5510 sayılı Kanun m.97'nin, 506 sayılı Kanun m.99'a göre daha kapsamlı ve detaylı olduğunu söyleyebiliriz.

506 sayılı Kanun m.99'un uygulandığı dönemde söz konusu olan bazı belirsizlikler ve duraksamalar da 5510 sayılı Kanun m.97 ile açıklığa kavuşturulmuştur.

Öğretide 506 sayılı Kanun m.99 döneminde yapılmış olan değerlendirmeler ve yine aynı dönemde Yargıtay tarafından verilmiş olan kararlar uygun düşüğü ölçüde 5510 sayılı Kanun m.97 için de geçerlidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Bağ-Kur Kanunu m.78, 5510 sayılı Kanun m.97'nin kısmen karşılığını oluşturmaktadır. Ancak Bağ-Kur Kanunu m.78, salt hak düşürücü süreye ilişkin olup, zamanaşımı konusu aynı Kanun'un 70. maddesinde düzenlen-

¹ * Adalet Dergisinde yayımlanmış olan makalemize ait tam metindir (bkz. Prof. Dr. İstar Urhanoglu, "Sosyal Sigorta Gelir ve Aylıklarında Zamanaşımı, Hakın Düşmesi ve Avans", Adalet Dergisi, Sayı 72, 2024/1).

mektedir. Bağ-Kur Kanunu; iş kazası, meslek hastalığı ve analık sigortasını kapsamına almadığı için doğal olarak aynı Kanun'un 78. maddesinin içeriği çok dar tutulmuştur. TCESK m.116'da da zamanaşımı konusu yer almakla birlikte maddenin kapsamının oldukça dar olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda 5510 sayılı Kanun 97. maddesi, Yargıtay kararları çerçevesinde incelenmiş ve bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yargıtay kararlarına ve bazı kararlarda bulunan *karşı oy* yazılarına detaylı şekilde yer verilmiştir. Bunun nedeni konunun, Yargıtay kararları çerçevesinde şekillenmiş olmasıdır.

I. ZAMANAŞIMI (İş Kazası, Meslek Hastalığı, Vazife Malullüğü, Ölüm Sigortası Gelir Ve Aylıklarının Bağlanmasındaki Zamanaşımı Süresi)²

5510 sayılı Kanun m.97/1'e göre; *"Bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar."*

5510 sayılı Kanun'da, 506 sayılı Kanun'da da yer alan *"bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde"* kavramı aynen korunmuş olmakla beraber, birinci fıkradan *"analık sigortası ile hastalık sigortası"* ifadesi çıkartılmış; anılan fıkra, sadece iş kazaları, meslek hastalıkları, vazife malullüğü ve ölüm sigortalarıyla sınırlı tutulmuş, bunlar dışında kalan sosyal sigorta türleri fıkranın kapsamına alınmamıştır. Ayrıca değişiklikten önce *"hakkı doğuran olay tarihindən başlanarak beş yıl içinde istenmezse düşer"* şeklinde ifade edildiği halde, değişiklikten sonra *"zamanaşımına uğrar"* hükmüne yer verilmiştir. Böylece hak düşürücü süre kuralı, zamanaşımına dönüşmüştür.³

5510 sayılı Kanun m.97/1'de yer alan zamanaşımı kavramı *iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıklara ilişkin olup genişletici yoruma tabi tutulamaz.*⁴

Zamanaşımının başlangıcı hakkı doğuran olay tarihidir. İş kazaları ile meslek hastalıkları ve vazife malullüğü sigortasından gelir bağlama yönünden hakkı doğuran olay tarihi sürekli iş göremezlik derecesini saptayan sağlık tesislerince verilen rapor tarihidir. Hak sahiplerinin gelire hak kazandıkları tarih ise sigortalının ölüm tarihidir. Ölüm sigortasında ise kural olarak hakkı doğuran olay tarihi sigortalının ölüm tarihidir. Ancak gerek sigortalı gerek-

² 506 sayılı SSK dönemi için bkz. Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaası, Ankara 1977, s.742-747.

³ Resul Aslanköylü, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi (SSK ile Karşılaştırmalı), Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s.1556; Bektaş Kar, Sosyal Güvenlik Hukuku, Legem Yayınevi, Ankara 2024, s.1689; A. Can Tuncay / Ömer Ekmeççi, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, 22. Baskı, İstanbul 2023, s.615-618.

⁴ Aslanköylü, s.1560.

se hak sahipleri daha sonraki bir tarihte gelire ve ölüm aylığına hak kazanmışlarsa, hakkı doğuran olay tarihi daha sonraki tarih olacaktır. Zira anılan maddede somut olarak herhangi bir tarih belirtilmemiştir.⁵

İş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm sigortası gelir ve aylıklarından yararlanılabilmesi için; sigortalı veya hak sahiplerinin Kuruma başvuruları şarttır. Kurum kendisine yapılan başvuru olmadan gelir ve aylık bağlayamaz. Müracaatın, Kuruma yapılması gerekir; kolluk kuvvetlerine yapılan şikayetler, Kuruma müracaat anlamına gelmez.⁶ Gelir /aylık, talep tarihini takip eden aybaşından itibaren bağlanır. Buradaki yazılı talep koşulu hem geçerlik hem de ispat koşuludur.⁷

Şayet 5510 sayılı Kanun'da aksine bir hüküm yoksa iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıklar, hakkın kazıldığı tarihten itibaren (başvuru koşulu hakkı doğuran olay tarihinden itibaren) beş yıl içinde istenmez ise istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar; beş yıl içinde istenirse hakkı doğuran olayı takip eden ay başından itibaren gelir ve aylık bağlanır. Başvuru, beş yıldan daha uzun zaman sonra yapılmışsa bu durumda, zamanaşımına uğrayan kısımlar değil son beş yıllık süre için gelir ve aylık bağlanır. Beş yılı aşan kısım ise zamanaşımına uğrar.⁸ Ayrıca belirtmek gerekir ki, beş yıl içinde gelir ve aylıkların bir kısmı istenmiş bir kısmı istenmemiş ise istenmeyen kısım zamanaşımına uğrar.⁹ Maddenin açık hükmü karşısında söz konusu beş yıllık süre hak düşürücü değil, zamanaşımı süresidir. Burada önemli olan husus gelir ve aylık alma hakkının hiçbir zaman düşmeyeceği konusudur. Zamanaşımına uğrayan, gelir ve aylıkların hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmıdır.¹⁰ Beş yıl içerisinde istenmeyen gelir ve aylık miktarı zamanaşımına uğramış olsa bile sigortalı veya hak sahibi her zaman Kuruma başvurarak zamanaşımına uğramayan gelir ve aylıkların ödenmesini isteyebilirler. Sözü edilenlerin Kuruma başvurup yeniden gelir ve aylık bağlanmasını talep etmelerine

⁵ Yaşlılık aylığı ile malullük aylığının m.97/1 kapsamına alınmamış olmasının nedeni bu iki sigorta türünden aylığa hak kazanılması için yazılı başvuru şartı aranıyor olmasıdır (Aslanköylü, s.1560-1561).

⁶ Aslanköylü, s.1556, 1561; Ali İnceman, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Açıklama, Mukayese ve İçtihatlar, Cilt 2, m.60-109, Adalet Yayınevi, Ankara 2023, s.1630; Mahmut Çolak / Akın Şimşek, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Ekin Yayın Pazarlama, Ankara 2013, s.520-522.

⁷ Aslanköylü, s.1561; örneğin hak sahibi 01.01.1990 tarihinde ölüm aylığına hak kazanmış olmasına karşın Kurumdan 01.01.1999 tarihinde yazılı talepte bulunmuşsa talep tarihini takip eden 01.02.1999 tarihinden geçerli olmak üzere ölüm aylığı bağlanır; m.97/1, son cümlelenin emredici nitelikte olması nedeniyle, ölüm aylığının başlangıcı 01.01.1990 tarihine götürülemez (Aslanköylü, s.1561).

⁸ Aslanköylü, s.1556; İnceman, s.1630.

⁹ Aslanköylü, s.1556.

¹⁰ Aslanköylü, s.1556.

gerek yoktur. Zira daha önce bağlanan gelir ve aylık bağlama kararları geçerli olup ortadan kalkmamıştır.¹¹

Hakkın özüne ilişkin olması nedeniyle m.97/1'de yer alan iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylık süresiz olarak zamanaşımına uğramaz. Her beşer yıllık kesimden sonra yeni bir beş yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Örneğin iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinden on yıl sonra gelir ve aylık istenmişse ilk beş yıla isabet eden gelir ve aylık zamanaşımına uğrar, ikinci beş yıllık gelir ve aylığın ödenmesi gerekir. İş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinden kaynaklanan sosyal sigorta hakkı hiçbir zaman düşmemektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi ikinci beş yıllık zamanaşımı süresinden yararlanabilmek için yazılı talepte bulunmak şarttır.¹²

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2021 yılında vermiş olduğu konu ile ilgili kararına göre¹³; "... bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan durumlarda, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı günden itibaren 5 yıl içinde istenmeyen kısmının zamanaşımına uğrayacağı açıklanmakla 5510 sayılı Yasa 97. maddesinin gözetilmeksizin karar verilmesi yerinde bulunmamıştır. ...".

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2023 yılında vermiş olduğu bir kararına¹⁴ göre; "... 506 sayılı Kanun'un, "Zamanaşımı ve hakkın düşmesi" başlıklı 99/1 inci maddesinde, bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve ölüm sigortalarından hak kazanılan gelir ve aylıkların, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren 5 yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrayacağı, bu durumda olanların gelir ve aylıklarının, yazılı istek gününü izleyen ay başından itibaren başlayacağı öngörüldüğü, diğer taraftan 5510 sayılı Kanun'un 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren "Zamanaşımı, hakkın düşmesi ve avans" başlığını taşıyan 97/1 inci maddesinde ise bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan durumlarda, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı günden itibaren 5 yıl içinde istenmeyen kısmının zamanaşımına uğrayacağı düzenlendiği, hak sahipleri bakımından lehe olan 5510 sayılı Kanun'un 97'nci madde hükmünün uygulanması gerektiği, ... karar verilmiştir."

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2022 yılında vermiş olduğu kararına¹⁵ göre; "... 01.09.2007 tarihinden itibaren babası üzerinden 1479 sayılı Yasa kapsamında ölüm aylığı alan davacının, annesi üzerinden 23.09.2013 tarihli tahsis talebi üzerine 01.10.2008 tarihinden itibaren 506 sayılı Yasa kapsamında aylık bağlandığı, daha sonra bu aylığın yersiz olduğundan bahisle başlangıçtan itibaren kesil-

¹¹ Aslanköylü, s.1556-1557.

¹² Aslanköylü, s.1559-1560.

¹³ Y10HD 08.06.2021, E.2021/5171, K.2021/7811 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

¹⁴ Y10HD 17.10.2023, E. 2023/8113, K. 2023/9838 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

¹⁵ Y10HD 24.06.2022, E. 2019/3510, K. 2022/9813 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

diği belirgin olan işbu davada, mahkemece yukarıda belirtilen mevzuat çerçevesinde değerlendirme yapılp sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken bu hususlar tartışılmaksızın karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

Kararda bulunan karşı oyda ise özetle; 4447 sayılı Kanun'un geçici 5'nci maddesi ile 17.8.1999 Marmara depreminden sonra malul, dul/yetim kalanlara kolaylaştırılmış malullük ve ölüm aylığı bağlanmasının kabul edildiği, maddede kolaylaştırılmış malullük/ölüm aylığı için sigortalı yönünden 360 gün prim ödenmiş olması yeterli görüldüğü; ancak hak sahipleri yönünden de malullük/ölüm aylığı bağlanabilmesi için “*her ne ad altında olursa olsun sosyal güvenlik kurumlarından gelir veya aylık almamak şartı*” getirildiği, daha sonra 21.1.2000 tarihli ve 592/2 sayılı KHK ile 17.8.1999 tarihinden sonraki tarihlerde meydana gelen depremler sonucunda malul kalan veya ölen sigortalıları da kapsayacak şekilde maddenin kapsamı genişletildiği, bu bakımdan 4447/geçici 5 hükmünün, gelecekte meydana gelecek depremler bakımından da uygulanabilecek nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Karşı oya göre, belirtilen madde uyarınca kolaylaştırılmış ölüm aylığından yararlanılabilmesi için hak sahibinin sosyal güvenlik kurumlarından her ne ad altında olursa olsun gelir veya aylık almamaları yasa gereği bulunmaktadır. Bu nedenle babasından ölüm aylığı alan hak sahibinin, aynı zamanda annesinden de ölüm aylığı alması mümkün değildir. Bunlardan fazla olan hangisi ise onun bağlanması yasa gereğidir. Burada bir kanun boşluğu söz konusu değildir. Kanunların, sözüne ve amacına göre yorumlanması gerekir. Ülkemizde yıkıcılık etkisi yüksek olan 17.8.1999 Marmara depremi ile çok sayıda bina yıkılmış ve ölümler meydana gelmiştir. Kanun koyucu mağdur kalan kişilere destek olmak maksadıyla kolaylaştırılmış ölüm veya malullük aylığı bağlanmasını kabul etmiştir. Ancak devlet bu yardımları mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirebilecektir (Anayasa m.65). Bu nedenle büyük bir depremle ülkenin zor durumda olduğu dönemde kolaylaştırılmış ölüm aylığı için Kurumdan başka gelir ve aylık alınmaması şartı bulunmaktadır. Kanunun bu hükmü göz ardı edilerek babasından ölüm aylığı alan kişiye, annesinden de ölüm aylığı bağlanmasının yasanın sözüne ve özüne aykırı olduğu kanaatine varılmıştır.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2021 yılından vermiş olduğu bir başka kararında¹⁶ da; “... Davacı tarafından ölüm aylığının talep edildiği tarihte yürürlükte bulunan ve davacının lehine olan 01/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Yasanın 97. maddesinin 1. fıkrasında “Bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar.” düzenlemesine yer verilmektedir. Mahkemece, anılan madde irdelenerek hüküm tesisi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” ifadesi yer almıştır.

¹⁶ Y10HD 19.04.2021, E. 2020/4489, K. 2021/5524 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin, geçirilen kazanın iş kazası olduğu ve olay tarihinden itibaren ölüm geliri bağlanması gerektiğini tespiti ile ölüm gelirlerinin yasal faizi ile birlikte tahsili talebiyle açılan bir davada vermiş olduğu karara¹⁷ göre; “... Yapılacak iş, iş kazasına ilişkin tespit davalarında zamanaşımı süresi söz konusu olmayacağından işin esasına girilerek davacının murisinin uğradığı kazanın iş kazası olup olmadığını değerlendirmek, ölüm gelirinin bağlanması talebi ile ilgili olarak 506 sayılı Yasa’nın 99; 5510 sayılı Yasa’nın 97. maddelerini de değerlendirerek sonucuna göre karar vermekten ibarettir. Mahkemece bu madde ve hukuki olgular gözetilmeksizin eksik araştırma sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2015 yılında vermiş olduğu bir kararına¹⁸ göre ise; “Murisin 1964 tarihinde vefat ettiği nazara alındığında, 506 sayılı Kanun’un geçici 12. Maddesi gereği, 6100 sayılı yasa dönemindeki çalışmalarda 506 sayılı yasa kapsamında kabul edilmektedir. Buna göre, 2928 sayılı Kanun’un 8. Maddesi gereği, 506 sayılı Kanun kapsamındaki ölüm aylığı tahsis şartları irdelenmelidir. 506 sayılı Kanunun “Ölüm sigortasından aylık bağlama şartları” başlığını taşıyan 66’ncı maddesinde 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinde en az 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda ölen sigortalının hak sahibi kimselerine aylık bağlanacağı öngörülmüştür. Anılan Kanun’un, Zamanaşımı ve hakkın düşmesi başlıklı 99. maddesinde, “Bu Kanun’da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve ölüm sigortalarından hak kazanılan gelir ve aylıklar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren beş yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar. Bu durumda olanların gelir ve aylıkları yazılı istek tarihini takibeden aybaşıdan itibaren başlar”, hükmü ile 5510 sayılı Kanun’un, zamanaşımı, hakkın düşmesi ve avans başlıklı 97. maddesinin “Bu Kanun’da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar. Kuruma müracaat etmemenin haklı bir sebebe dayandığını genel hükümlere göre ispat edenler hakkında, yukarıdaki hükümler uygulanmaz” hükümleri yer almaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığı altında, Mahkemece, murisin, 12.11.1954 tarihinde Emekli Sandığı kapsamında çalışmaya başladığı ve Kurum’un yazısına göre, 2 yıl 8 ay hizmeti olduğu yani 960 gün hizmeti bulunduğu anlaşıldığından, murisin 506 sayılı Kanun kapsamında ölüm aylığı bağlanma şartlarını taşıdığı gözetilerek 5510 sayılı Kanun’un 97. Maddesine göre de 01.10.2008 tarihinden itibaren ölüm aylığı bağlanması gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.”

¹⁷ Y21HD 10.04.2018, E. 2016/15225, K. 2018/3645; bkz. aynı yönde Y10HD 20.02.2017 E. 2016/3180 K. 2017/1197 (kararlar için bkz. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>)).

¹⁸ Y10HD 22.06.2015, E. 2015/10203, K. 2015/12394; bkz. aynı yönde Y10HD 13.02.2020, E. 2019/2094, K. 2020/1176; Y21HD 21.01.2018, E. 2018/4940, K. 2019/293; Y21HD 27.11.2018, E. 2017/3754, K. 2018/8741; Y21HD 08.02.2018, E. 2016/10655, K. 2018/869; Y10HD 17.01.2016, E. 2016/12593, K. 2017/143; Y10HD 12.05.2016, E. 2016/6860, K. 2016/8150 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>)).

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin, davacının ölüm aylığına hak kazandığının tespiti, ödenmeyen aylıkların faizi ile ödenmesi istemine ilişkin olan bir davada 2022 yılında vermiş olduğu kararına¹⁹ göre; “506 sayılı Yasa’nın ölüm aylığına ilişkin 66/C maddesinde toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda, ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanacağı belirtilmiş, anılan maddenin “en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup sigortalılık süresinin her yılı için ortalama 180 gün” kısmı Anayasa Mahkemesinin 12.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 2001/479 Esas, 2005/1 Karar sayılı 6.1.2005 tarihli kararı ile iptal edilmiş, 506 sayılı Yasa’nın 66/C maddesi 16.12.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5561 sayılı Yasa ile değiştirilerek “5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinde en az 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalıları primi ödemiş durumda ölen sigortalının hak sahibi kimselerine ölüm aylığı bağlanacağı” bildirilmiştir. 5561 sayılı Yasa’nın 3. maddesi ile 506 sayılı Yasa’ya eklenen Geçici 93. maddesinde ise Kanun’un 66’ncı maddesinin (c) bendi ile 17.10.1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu’nun 26’ncı maddesinin (a) bendinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce bu değişiklikte öngörülen şartları yerine getiren sigortalının hak sahiplerinin aylıkları bu Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihi takip eden ödeme dönemi başından geçerli olmak üzere başlatılacağı bildirilmiş, 5561 sayılı Yasa 18.10.2006 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Yasa’nın 32/2-a maddesinde ise en az 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş veya Yasa’nın 4. maddesinin 1/a bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için, her türlü borçlanma süreleri hariç en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanacağı şeklinde düzenleme yapılmıştır. Diğer taraftan, 506 sayılı Yasanın “Zamanaşımı ve Hakkın Düşmesi” başlıklı 99. maddesi ile “Bu Kanun’da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve ölüm sigortalarından hak kazanılan gelir ve aylıklar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren beş yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar. Bu durumda olanların gelir ve aylıkları, yazılı istek tarihini takibeden aybaşından itibaren başlar. İş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından kazanılan diğer haklar ile hastalık ve analık sigortalarından doğan haklar ise, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren beş yıl içinde istenmezse düşer. Geçici iş göremezlik ödeneğini veya herhangi bir döneme ilişkin gelir veya aylığını beş yıl içinde almayanların, söz konusu ödenek, gelir veya aylıkları ödenmez.” düzenlemesine yer verilmiş iken bu maddeye koşut bir düzenleme olarak 01/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Yasanın 97. maddesinin 1. fıkrası ile “Bu Kanun’da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar. Kuruma müracaat etmemenin haklı bir sebebe dayandığını genel hükümlere göre ispat edenler hakkında, yukarı-

¹⁹ Y10HD 10.10.2022, E. 2022/9004, K. 2022/12059 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

daki hükümler uygulanmaz.” hükmüne amirdir. Somut olayda, davacı, 506 sayılı Yasa kapsamında sigortalı iken 26.12.1983 tarihinde vefat eden eşinden dolayı, 01.07.1987 tarihli ve 22.08.1988 tarihli dilekçeleri ile Kuruma başvurarak ölüm aylığı bağlanmasını talep etmiştir. ... Davacının 01.07.1987 tarihli tahsis talebi bulunması, davacı murisinin mükerrer sicilde kayıtlı olup da kurum tarafından dikkate alınmayan toplam 2039 prim günü olduğunun anlaşılması, toptan ödemenin 05.04.1988 tarihinde yapılmış olması nedeniyle bu tarih öncesinde tasfiye edilmiş bir hizmet olmadığından ölüm aylığı koşulları bulunduğu anlaşılması karşısında, 506 sayılı Yasanın 99.madde hükmü dikkate alınarak, zamanaşımına uğramadığı açık olan 01.01.1984-05.04.1988 tarihleri arasındaki dönemde, davacıya ölüm aylığı bağlanması için gerekli prim gün sayısı koşulunun bulunduğu, 01.01.1984-05.04.1988 tarihleri arasındaki dönemde davacının aylığa hak kazandığı dikkate alınmaksızın, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin, uyuşmazlığın, esnaf Bağ-Kur sigortalısı olan babasının ölümünden sonra ölüm aylığı bağlanan ve 18 yaşının tamamlaması sebebiyle 01/12/1990 tarihinde ölüm aylığı kesilen davacının malul erkek çocuğu sıfatıyla ölüm aylığı almaya devam edip edemeyeceği noktasında toplandığı 2017 yılında vermiş olduğu bir kararına²⁰ göre; “... Davacı açısından malul erkek çocuğu sıfatıyla ölüm aylığı alıp alamayacağını belirlenmesi gereken tarih 18 yaşını doldurması sebebiyle ölüm aylığının kesildiği 01/12/1990 tarihidir. Bu durumda, 5510 sayılı Yasanın geçici 1. maddesi gereğince davacının talebinin 1479 sayılı Yasa kapsamında değerlendirilmesi ve bu Yasanın 46. maddesinin son fıkrası gereğince malul erkek çocuğu olarak ölüm aylığı almaya hak kazanıp kazanmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, davacının talebi değerlendirilirken 1479 sayılı Yasanın 78/2. maddesinde yer alan “Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından herhangi bir döneme ilişkin aylığını beş yıl içinde almayanların bu döneme ilişkin aylıkları ödenmez.” hükmü ile 5510 sayılı Yasanın 97/1. maddesinde “Bu Kanun’da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar.” hükmü de dikkate alınmalıdır. Yapılacak iş, davacının ölüm aylığının kesildiği 01/12/1990 tarihinde çalışamayacak durumda malul olup olmadığı ve bu maluliyetinin devam edip etmediğini belirlemek, 1479 sayılı Yasanın 78/2. maddesi ile 5510 sayılı Yasanın 97/1. maddesi hükümlerini de göz önünde bulundurarak sonucuna göre bir karar vermekten ibarettir. Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

Bilindiği üzere, sosyal güvenlik hakkı temel insan haklarından olup, uluslararası hukuk normları ile Anayasa’da güvence altına alınmıştır. Bireyleri toplum içinde iktisadi bakımdan desteklemeyi, muhtaçlığa düşmesini önlemeyi, sosyo – ekonomik ve fizyolojik risklerin sonuçlarına karşı korumayı hedef alan

²⁰ Y21HD 30.11.2017, E. 2016/7540, K. 2017/9921 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

bir haktır. Ölüm ise gerçekleşmesi mutlak, ancak ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen tipik bir sosyal güvenlik riskidir. Bu risk hak sahibi konumunda olan dul eş ve yetim çocuk yönünden etkili olacaktır. Sigortalının ölümü ile birlikte sağ kalan hak sahibi aile bireyleri gelir kaybına uğrayacak bu nedenle sosyal güvenlik yönünden bir korumaya gereksinim duyacaklardır. İşte bu noktada ölüm sigortası ile risk altında olan hak sahiplerinin sosyal güvenlik hakları koruma altına alınmıştır. Ancak sosyal güvenlik hakkının kullanımı yasa ile sınırlanmış ve belirli koşulların varlığına bağlanmıştır. Sigortalının ölümü ile birlikte sosyal güvenlik hakları koruma altına alınan hak sahiplerinin de ölüm sigortasından yararlanabilmeleri için kanun koyucu tarafından belirli sınırlamalar getirilmiştir. İşte 506 sayılı Kanun'un 68. maddesinin son fıkrası da bu sınırlamalardan biridir. 506 sayılı Kanun kapsamında hak sahibi kız çocuğu sıfatıyla, ölüm aylığı bağlanma koşulları ile bağlanmış ölüm aylığını kesme nedenleri anılan Kanun'un 68. maddesinde düzenlenmiştir. 506 sayılı Kanun'un 02.07.1973 tarihli 1753 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile yeniden düzenlenen 68. maddesinin I/C-a bendine göre; *"yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan", "Sosyal Sigortaya, Emekli Sandıklarına tabi bir işte çalışmayan, buralardan gelir veya aylık almayan"* kız çocuklarına ölüm aylığı bağlanabilecektir. Aynı maddenin VI. bendi hükmüne göre de kız çocuklarına bağlanan ölüm aylıkları Sosyal Sigortaya, Emekli Sandıklarına tabi işlerde çalışmaya başladıkları ya da evlendikleri tarihi takip eden devre başından itibaren kesilecektir. Ayrıca VI. bendin son cümlesinde; *"... evliliğin son bulması ile kocasından da aylık almaya hak kazanan kimseye bu aylıklardan fazla olanı ödenir..."* düzenlemesine yer verilmiştir. 06.08.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4958 sayılı Kanun'un 35. maddesi ile 506 sayılı Kanun'un 68. maddesine ek düzenleme yapılarak, anılan maddenin VI numaralı bendindeki *"çalışmaya"* kelimesinden sonra gelmek üzere *"buralardan gelir veya aylık almaya"* ibaresi eklenmiştir. Öte yandan 4958 sayılı Kanun'un 53. maddesi ile 506 sayılı Kanun'a getirilen Ek 47. madde ile de *"kız çocuklarının sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmiş ülkelerdeki sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışmaya başlamaları veya bu ülkelerin sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir veya aylık almaya başlamaları"* bağlanmış gelir ve aylıklar bakımından kesme nedeni sayılmıştır. Yine davanın yasal dayanaklarından olan 506 sayılı Yasa'nın 29.07.2003 tarihli 4958 sayılı Yasa ile gelen değişiklikten önceki 93'üncü maddesinde yer alan *"sigortalı olan ana ve babaların ölümlerinde her ikisinden de gelir veya aylık bağlanmasına hak kazanan çocuklara, bunlardan intikal eden gelir ve aylıklardan yüksek olanın tümü, eksik olanın yarısı bağlanır"* hükmü mevcuttur. Diğer taraftan, 506 sayılı Yasa'nın *"Zamanaşımı ve Hakkın Düşmesi"* başlıklı 99. maddesi ile *"Bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve ölüm sigortalarından hak kazanılan gelir ve aylıklar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren beş yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar. Bu durumda olanların gelir ve aylıkları, yazılı istek tarihini takip eden aybaşından itibaren başlar. İş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından kazanılan diğer haklar ile hastalık ve analık sigortalarından doğan haklar ise, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren beş yıl*

çinde istenmezse düşer. Geçici iş göremezlik ödeneğini veya herhangi bir döneme ilişkin gelir veya aylığı beş yıl içinde almayanların, söz konusu ödenek, gelir veya aylıkları ödenmez.” düzenlemesine yer verilmiş iken bu maddeye koşut bir düzenleme olarak 01/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Yasa'nın 97. maddesinin 1. fıkrası ile “Bu Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar. Kuruma müracaat etmemenin haklı bir sebebe dayandığını genel hükümlere göre ispat edenler hakkında, yukarıdaki hükümler uygulanmaz.” hükmüne amirdir.²¹

5510 sayılı Kanun m.97/2'ye göre; “Kuruma müracaat etmemenin haklı bir sebebe dayandığını genel hükümlere göre ispat edenler hakkında, yukarıdaki hükümler uygulanmaz.” hükmü yer almaktadır.

Zamanaşımına uğrayan gelir ve aylıkların ödenmesi için ilgililer tarafından açılan davada Kurum zamanaşımı def'inde bulunmuş ve iddia kanıtlanmış ise hâkimin davayı kabul etmesi gerekir. Ancak haklı nedenlerle Kuruma başvuramadıklarını genel hükümlere göre kanıtlamış olanlara bu maddenin birinci fıkrası (m.97/1) uygulanmaz. Bu hüküm pozitif hukukumuzda ilk defa girmiş olup kanaatimizce isabetli bir yasal düzenlemedir. Kısa vadeli sigorta kollarından ve ölüm sigortasından kazanılan diğer haklar hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde istenmez ise hak düşürücü süreye uğrar. Ancak iş kazası ve meslek hastalığı ile ölüm sigortasından bağlanan gelir ve aylıklar hiçbir zaman hak düşürücü süreye uğramaz. Gelir ve aylıkların dışında kalan diğer haklar (geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi) hak düşürücü süreye uğrar. Madde hükmünde, beş yıllık süre geçtikten sonra başvurmanın haklı sebeplerinin bulunduğu genel hükümlere göre kanıtlanması halinde beş yıldan önceki kısmın da istenebileceği belirtilmiştir. Bu durumda 5510 sayılı Kanun'un 01.10.2008'de yürürlüğe girdiği ve önceki mevzuatta bulunmayan hakkın bu Kanun ile ilk defa verildiği gözetilerek en fazla 01.10.2008'e kadar geri gitmek mümkün olacaktır.²²

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin, uyuşmazlığın davacının murisinden ölüm aylığı almaya hak kazandığı başlangıç tarihinin tespiti noktasında toplandığı bir konuda 2019 yılında vermiş olduğu bir kararına²³ göre; “506 sayılı Yasa'nın 99. Maddesinde zamanaşımı ve hakkın düşmesi ile ilgili düzenleme yer

²¹ Kadir Arıcı, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2015, s.95, 386.

²² Aslanköylü, s.1557; İnceman, s.1630-1631; Kar, s.1689; Y10HD, 11.09.2014, 2014/9426, K.2014/17133; Y10HD 16.02.2016, E. 2015/8837, K. 2016/2053 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

²³ Y21HD 26.09.2019, E. 2018/5109, K. 2019/5569; bkz. aynı yönde Y21HD 12.09.2019, E. 2019/4960, K. 2019/5056; Y10HD 19.09.2018 E. 2015/21002 K. 2018/6768; Y10HD 03.07.2017, E. 2015/17046, K. 2017/5343; Y21HD 11.05.2017, E. 2016/20542, K. 2017/3883; Y10HD 28.11.2016, E. 2015/3573, K. 2016/14251 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

almaktadır. ... Somut olayda; hak sahipleri bakımından lehe olan 5510 sayılı Yasa'nın 97/1. madde hükmünün uygulanması gerekmekte olup buna göre ölüm aylığı bağlama başlangıç tarihi olarak madde hükmünün yürürlüğe girdiği tarih olan 01/10/2008 tarihinden öncesine gitmenin mümkün olmadığı dikkate alınmadan Mahkemece dava tarihinden geriye doğru beş yıl öncesine gidilmesi suretiyle yazılı şekilde varılan sonuç hatalı olmuştur.”

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin haklı bir sebebe dayanma ile ilgili olarak 2022 yılında vermiş olduğu karara²⁴ göre; “*Somut olayda, ... , ilk kez 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanun'un 97/II madde hükmünde bu ibareye yer verildiği de gözetilerek 5 yıllık zamanaşımı süresinin olayda gerçekleşip gerçekleşmediğinin değerlendirilmesi, Kuruma müracaat etmemenin haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığının yapılacak inceleme ve araştırma neticesinde net bir şekilde ortaya konulması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekmektedir. Mahkemece 506 sayılı Yasa'nın 99. ve 5510 sayılı Yasa'nın 97. maddelerine ilişkin eksik inceleme ve araştırma neticesi, yanlışlı değerlendirme ile hükmün tesis edildiği anlaşıl-makla, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”*

Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde, iş kazası, meslek hastalığı ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar. Zamanaşımına uğrayan sürenin tespitinde, sigortalı ve hak sahiplerinin talep tarihinden geriye doğru gidilerek beş yıla kadar olan bölümü ödenmekte; ancak beş yılı aşan süreye ilişkin gelir ve aylıklar zamanaşımına uğradığından ödenmemektedir.²⁵

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2019 yılında verdiği kararına²⁶ göre; “*... Davacı, 05.06.2013 tarihinde davalı kurumdan gelir bağlanmasını talep etmiş olup, davacının bu tarihten önce kuruma başvurusunun olup olmadığı araştırılması gerekir. Davacının bu tarihten önce başvurusunun olmaması halinde 05.06.2013 tarihli talep dikkate alınarak ve yukarıda söz edilen ve 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 97. madde hükümleri gözetilerek davacının gelire hak kazandığı tarihin belirlenmesi gerekir. Yukarıda açıklanan maddi ve hukuki olgular gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”*

İş kazası ve meslek hastalıkları sigortası yönünden zamanaşımı uygulaması konusunda; 506 sayılı Kanun'un mülga 99. maddesinde *hakkı doğuran olay tarihi* 5510 sayılı Kanun'un 97. maddesinde ise *hakkın kazanıldığı tarihten itibaren* 5 yıllık süre için belirleme yapılmıştır. Her iki Kanun'a göre yapılacak

²⁴ Y10HD 26.01.2022, E. 2021/9022, K. 2022/1147; bkz. aynı yönde Y10HD 14.10.2021, E. 2021/2309, K. 2021/12312; Y10HD 10.02.2020, E. 2019/2272, K. 2020/925 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

²⁵ İnceman, s.1631.

²⁶ Y10HD 04.11.2019, E. 2017/3398, K. 2019/8029 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

zamanaşımı tespitlerinde sürekli iş göremezlik gelirinin başlangıç tarihi esas alınmaktadır.²⁷

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin konuya ilişkin olarak 2020 yılında vermiş olduğu kararına²⁸ göre; “... Anılan düzenleme uyarınca davacının Kuruma başvuru tarihi olan 16.03.2015 tarihinden geriye doğru beş yıl süreye ilişkin talepte bulunma hakkı olup, bu tarihin başlangıcı 16.03.2010 dur. Bu nedenle, ilk derece mahkemesince bu tarihi takip eden aybaşı olan 01.04.2010 tarihinden itibaren sürekli iş göremezlik geliri bağlanmasına ilişkin kararı yerinde iken Bölge Adliye Mahkemesince davacının Kuruma başvuru dilekçe tarihinin sehven 16.03.2014 kabulü nedeniyle sürekli iş göremezlik gelirinin 01.04.2009 tarihinden itibaren bağlanmasına dair kararı hatalı olup, kararın bozulması gerekmektedir.”

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2020 yılında verdiği bir kararına²⁹ göre; “5510 sayılı Kanun’un 97. maddesinin I. fıkrasında, iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmının zamanaşımına uğrayacağı belirtilmiştir. Anılan düzenleme uyarınca davacının Kuruma başvuru tarihi olan 16.03.2015 tarihinden geriye doğru beş yıl süreye ilişkin talepte bulunma hakkı olup, bu tarihin başlangıcı 16.03.2010 dur. Bu nedenle, ilk derece mahkemesince bu tarihi takip eden aybaşı olan 01.04.2010 tarihinden itibaren sürekli iş göremezlik geliri bağlanmasına ilişkin kararı yerinde iken Bölge Adliye Mahkemesince davacının Kuruma başvuru dilekçe tarihinin sehven 16.03.2014 kabulü nedeniyle sürekli iş göremezlik gelirinin 01.04.2009 tarihinden itibaren bağlanmasına dair kararı hatalı olup, kararın bozulması gerekmektedir.”

II. BAĞLANMIŞ BULUNAN AYLIKLARIN HESAPTAN ÇEKİLMEMESİ HALİ

506 sayılı Kanun’un mülga m.99/3 ile 1479 sayılı Kanun’un mülga m.78/2 fıkralarında; bağlanmış bulunan gelir ve aylıkların beş yıl içinde alınmaması halinde, söz konusu gelir ve aylıkların ödenmeyeceğine ilişkin düzenleme bulunmaktaydı. Bu nedenle mülga mevzuat döneminde bankaya gönderilen gelir ve aylıkların beş yıl içinde çekilmemesi halinde, gelir ve aylıklar ödenmeyecektir.³⁰

5510 sayılı Kanun m.97’de ise mülga mevzuattan farklı olarak, bağlanmış bulunan gelir ve aylıkların herhangi bir sürede çekilmemesi durumunda ödenmeyeceği veya zamanaşımına uğrayacağı yönünde bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle 01.10.2008’den sonra Kurumdan alınmayan gelir ve aylıklar, zamanaşımına uğramaz.³¹ Fakat Kurumca bankaya gönderilen ay-

²⁷ İnceman, s.1631.

²⁸ Y10HD 23.01.2020, E. 2019/971, K. 2020/543 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

²⁹ Y10HD 23.01.2020, E. 2019/971, K. 2020/543 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

³⁰ İnceman, s.1631.

³¹ İnceman, s.1631.

lıklar 12 ay hareket görmezse, banka tarafından Kuruma iade olunmaktadır. Zira madde 97/4 hükmüne göre; “Bu Kanun’a göre bağlanan gelir ve aylıklarının tahakkuk ettirildiği tarihlerden itibaren aralıksız on iki ay sonuna kadar tahsil etmeyenlerin gelir ve aylıkları, gelir ve aylık bağlanma şartlarının devam edip etmediğinin tespiti amacıyla durdurulur.” Amaç vefat eden sigortalı veya hak sahiplerine yersiz ödeme yapılmamasının sağlanmasıdır. Sigortalı veya hak sahibinin başvurusu halinde bu miktar ilgililere ödenmektedir.³² Söz konusu hüküm takdiri değil, emredici niteliktedir.³³

Kuruma iade olunan aylıklar için zamanaşımı süresi bulunmadığından, sigortalı veya hak sahipleri ne zaman talep ederlerse o zaman ödeme yapılacaktır. Bu konuyla ilgili olarak, sosyal güvenlik kapsamında ödenen yaşlılık aylığının geri alınması ve ödeme yapılmayan döneme ilişkin talebin zamanaşımı süresi geçtiğinden reddine karar verilmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin Anayasa Mahkemesine yapılan hak ihlali başvurusu nedeniyle, Anayasa Mahkemesi; Kurum tarafından, sigortalının hesabına gönderilen aylıkların beş yıl boyunca hareket görmemesi üzerine paranın banka tarafından SGK’na iade edildiğini, paranın sigortalının hesabına geçmesiyle onun mülkiyetine geçtiğini, bu para üzerinde tasarruf yetkisinin sadece sigortalıda bulunduğunu, paranın Kuruma iadesi işleminin herhangi bir yasal dayanağının bulunmadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.³⁴

Temerrüt faiz başlangıcı konusunda ise burada 5510 sayılı Kanun m.41 hükmü uygulanmaz. Sebepsiz zenginleşme ile ilgili temerrüdü düzenleyen TBK m.117/2 uyarınca; sebepsiz zenginleşmenin iyi niyetli olması halinde bildirim tarihinden itibaren, iyi niyetli olmaması halinde ise haksız zenginleşme tarihinden itibaren, ödemenin yapıldığı tarihe kadar yasal faiz uygulanacaktır. 818 sayılı BK m.63 döneminde ise iyi niyet ayrımı yapılmamıştır. Bu nedenle her halükârda haksız zenginleşme tarihinden ödemenin yapıldığı tarihe kadar yasal faiz uygulanması gerekecektir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 11.07.2006 gün ve 2006/1347 Esas ve 2006/10584 Karar sayılı kararında, faiz talebi için kusurun aranmayacağını, salt aylığın geç ödenmesinin yeterli olacağını, ancak faiz hakkının saklı tutulması gerektiğini belirtmiştir.³⁵

Kurum, kanun gereği olarak, 12 ay hareketsiz kalan hesaptaki aylık ödemelerine el koyduğundan, kötü niyeti söz konusu olamaz. Bu nedenle iade talebinden itibaren, geri ödemenin yapıldığı tarihe kadar temerrüt faizi uygulanması gerekir.³⁶

³² İnceman, s.1631; Aslanköylü, s.1557

³³ Aslanköylü, s.1557; Kar, s.1689.

³⁴ AYM 12/062019, Başvuru No: 2016/5490, RG 17 Temmuz 2019, Sayı: 30834; Ayrıca bkz. İnceman, s.1631-1632.

³⁵ İnceman, s.1631-1632.

³⁶ İnceman, s.1631-1632.

Yaşlılık aylıklarının temadi eden alacaklardan olması sebebiyle zamanaşımına uğramayacağı kabul edilmektedir. Kanun'da bu konuda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu alacaklara ilişkin ferî niteliğinde olan faiz alacağı da zamanaşımına uğramaz.³⁷

Asıl borç, ifa yahut başka bir sebeple sona erdiği takdirde, asıl borcun ferileri olan faiz borcu gibi yan borçlar da sona erer. Bu kuralın istisnası, ihtirazi kayıt ileri sürülme halinde söz konusu olmaktadır. Somut olayda ihtirazi kayıt beyanı iki şekilde bulunabilir (6098 sayılı TBK m.131, 818 sayılı BK m.113): alacaklı alacağını tahsil ederken en geç ifa tarihi itibarıyla faiz hakkını saklı tuttuğuna ilişkin ihtirazi kayıt beyanını karşı tarafa tebliğ edecek şekilde yapabilir veya durumun özelliğinden faiz hakkının sakı tutulduğu hususu anlaşılır. İhtirazi kayıt ileri sürülmezse veya usulen karşı tarafa tebliğ edilmezse faiz hakkı düşer. Zımni olarak ferilere ilişkin alaktan vazgeçildiği kabul edilir.³⁸

Faiz alacağının saklı tutulduğuna ilişkin ihtirazi kayıt beyanı ise, en geç ifa anına kadar karşı tarafa ulaşacak şekilde bildirilmesi suretiyle yapılmalıdır. Beyanın ifadan önce veya en geç ifanın ardından derhal yapılması gerekir. Alacak henüz ifa edilmeden önce faiziyle ödenmesinin istenmesi, ihtirazi kayıt niteliğinde sayılır. Uygulamada, bizim de katıldığımız görüşe göre ve hatalı olarak, yasal haklarını saklı tutma beyanı, banka dekontuna yazılarak aşılımaya çalışılmaktadır. Beyanın karşı tarafa e-posta, mektup, noter ihtarı, faks gibi yollarla ulaştırılması gerekir. İhtirazi kayıt beyanında bulunulmadığı veya usulüne uygun olarak karşı tarafa ulaştırılmaması durumunda, alacaklı için borçludan alacak kalemi dışındaki faiz ve benzeri taleplerde bulunulması mümkün olmaz.³⁹

Durum veya koşullardan faiz hakkının saklı tutulduğunun anlaşılması halinde de ihtirazi kayıt beyanının mevcut olduğu kabul edilir. Somut olay yorumlanarak, faiz hakkının saklı tutulup tutulmadığı konusunda değerlendirme yapılmalıdır.⁴⁰

Alacak ifa edilmeden önce faiziyle birlikte ödenmesi istenmişse, dava açıldıktan sonra ödeme yapılmışsa, ihtirazi kayıt beyanı karşı tarafa ulaştırılmak suretiyle yapılmışsa faiz hakkı saklı tutulmuş sayılır.⁴¹

³⁷ İnceman, s.1632.

³⁸ İnceman, s.1632.

³⁹ İnceman, s.1632-1633.

⁴⁰ İnceman, s.1633.

⁴¹ YHGK 20.12.2002, E.2002/10-1091, K.2002/1089 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>); Önceden alacağın faiziyle ödenmesi talep edilmişse ayrıca ödeme sırasında ihtirazi kayıt ileri sürülmesine gerek olmaması (YHGK 05.04.2006, E.2006/21-130, K.2006/130 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>)); İhtirazi kayıt hususunun tespiti, ileri sürülmesi, halin icabından anlaşılması (YHGK 04.12.2013, E.2013/21445, K.2013/1625, YHGK 10.12.2003, E.2003/10-739, K.2003/737; YHGK 02.02.2005, E.2004/10-771, K.2005/24, YHGK 18.11.2009, E.2009/21-435, K.2009/544 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>));

III. HAKKIN DÜŞMESİ

5510 sayılı Kanun m.97/3'e göre; "Kısa vadeli sigorta kollarından ve ölüm sigortasından kazanılan diğer haklar, hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde istenmezse düşer."

Söz konusu fıkrada sadece kısa vadeli sigorta kolları ile ölüm sigortası dahil edilmiş olup uzun vadeli sigorta kollarından malullük ve yaşlılık sigortası dahil edilmemiştir. Bu durumda m.97/3'te yer almayan malullük, yaşlılık sigorta kollarından yararlananlara hak düşürücü süre kuralı uygulanmaz.⁴²

Bu kapsama geçici iş göremezlik ödeneği, ölüm sigortasından yapılan evlenme ve cenaze yardımları girecektir. Burada hak düşürücü süre işlediğinden, söz konusu haklar beş yıl içinde istenilmezse, bir daha ödenmeyecektir.⁴³ Aynı şekilde madde 97/5'e göre; "Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin alacakları, hakkı doğuran olayın öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren ise beş yıl sonunda düşer."⁴⁴

Gaiplik olayının söz konusu olduğu durumlarda hak sahiplerinin gaiplik kararı alınmadan aylık bağlanması talebinde bulunamayacakları göz önüne alındığında, hak sahiplerine bağlanacak gelir ve aylıklarla yapılacak toptan ödemeler ve genel sağlık sigortasına ait alacaklarla ilgili zamanaşımı ve hak düşürücü süre, sigortalının mahkemece gaipliğine hükmolunan ölüm tarihi yerine, gaipliğe ilişkin kararın kesinleştiği tarihte başlamaktadır.⁴⁵

Gaipliğe ilişkin mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren 5 yıl içinde müracaat edilmesi halinde⁴⁶;

- Mahkeme kararının gerekçe veya hüküm bölümünde sigortalının gaiplik olduğu tarih belirtilmiş ise gelir ve aylıklar, mahkeme kararında belirtilen tarihi takip eden aybaşından itibaren başlatılırken,
- Mahkeme kararının gerekçe veya hüküm bölümünde sigortalının gaiplik olduğu tarih belirtilmemiş ise gelir ve aylıklar, mahkeme kararının kesinleştiği tarihi takip eden aybaşından itibaren başlatılmaktadır.

Gaipliğe ilişkin mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren beş yıl içinde müracaat edilmemesi halinde, müracaat tarihinden geriye doğru beş

Y10HD 06.06.2017, E.2015/20371, K.2017/4805 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>); ayrıca bkz. İnceman, s.1633-1634.

⁴² Aslanköylü, s.1557; Kar, s.1689.

⁴³ İnceman, s.1635.

⁴⁴ Y10HD 13.10.2016, E. 2016/732, K. 2016/12422; Y21HD 24.04.2014, E. 2013/3695, K. 2014/8788 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>); ayrıca bkz. Aslanköylü, s.1557; Kar, s.1689.

⁴⁵ İnceman, s.1635.

⁴⁶ İnceman, s.1635.

yıllık gelir ve aylık ödenmektedir. Bu çerçevede yapılacak toptan ödemeler için beş yıllık hak düşürücü süre uygulaması yapılmaktadır.⁴⁷

Sigortalı veya hak sahiplerinden herhangi bir döneme ilişkin gelir/aylığını zamanında alamayanların mirasçılarınca bu miktarların talep edilmesi durumunda, mirasçılarının talebinin zamanaşımı yönüyle değerlendirilmesinde genel zamanaşımı hükümleri uygulanır.⁴⁸

6098 sayılı TBK m.82'de yer alan “*Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak 2 yılın ve her halde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak 10 yılın geçmesi ile zamanaşımına uğrar.*” hükmü gereğince işlem yapılmaktadır.⁴⁹

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2013 yılında vermiş olduğu kararına⁵⁰ göre; “*Davacı tarafından yapılan ödemelerin, sigortalı adına ve sigortalının tedavi giderlerine ilişkin olduğu gözetildiğinde, sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zamanaşımını düzenleyen Mülga Borçlar Kanunu'nun 66. maddesindeki 5 yıllık zamanaşımı değil, anılan Kanununun 125. maddesindeki 10 senelik zamanaşımı süresinin uygulanması gerekmekte olup; tedavinin yapılarak borcun doğduğu ve davalı Kurum'dan ödemesinin istenilebileceği 2004 yılı Aralık ayından itibaren 10 yıllık zamanaşımı süresi geçmeden davalı Kurum'a başvurulmuş olduğu ve davanın açıldığı gözetildiğinde, uyumsuzluğun, işin esasına girilerek çözümlenmesi gerekir. Mahkemece, tedavi ve faturaya ilişkin belgeler getirilmeli; fatura bedeli esas alınarak Kurum tarafından karşılanması gereken tedavi bedeli Kurum'dan sorulmalı; Kurum'un, sadece tedavi ve tıbbi cihaza ilişkin ödemelerden, temerrüde düşürüldüğü 12.01.2010 tarihinden itibaren yürütülecek yasal faizden sorumlu olacağı gözetilmeli; Kurum tarafından fatura bedeli ile ilgili ödenebilecek miktara davacının itirazının bulunması durumunda, faturada yazılı tedaviye ilişkin giderin tamamının ödenmesi gerektiği, tedavide, ayrıca tıbbi cihaz kullanılmış olması durumunda ise, bununla sınırlı olarak, tıbbi cihazın tıbben gerekli olup-olmadığı ve rayiç bedeli belirlenip, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”*

Kararın karşı oyuna göre ise; somut olayda davacının murisi olan babası, 1479 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık aylığı almakta olduğu, sigortalı adına 24-27.12.2004 tarihlerinde tedavi gideri yapıldığı, tedavi masraflarının davacı tarafından kısmen nakden kısmen senet verilerek ödendiği, senet belelinin ödenmemesi üzerine ilgili hastane tarafından 30.1.2006'da icra takibi yapıldığı, bu arada 11.11.2006'da sigortalının vefat ettiği, 03.09.2009 tarihinde, davacının tüm takip bedelini ödediği, bunun üzerine davacının, 12.01.2010 tarihinde davalı SGK'na başvurarak ödediği meblağın tahsilini

⁴⁷ İnceman, s.1635.

⁴⁸ İnceman, s.1635.

⁴⁹ İnceman, s.1635.

⁵⁰ Y10HD 27.12.2013, E.2012/7452, K. 2013/25951 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

istediği görülmüştür. Ödeme yapılmaması üzerine de davacı bu davayı açmıştır. Davalı SGK tarafından süresi içinde zamanaşımı def'i leri sürülmüştür. Mahkemece, 5510 sayılı Kanun m.97/5 uyarınca, 5 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu sebebiyle davanın reddine karar verilmiştir. Daire ile Mahkeme arasındaki görüş ayrılığı; uyumsuzluk konusu alacağın tâbi olduğu zamanaşımı süresi hakkındadır. Daire, olayda BK m.125'deki 10 yıllık genel zamanaşımı kuralının uygulanması gerektiğini belirtmekte; Mahkeme ise 5510 sayılı Kanun m.97/5'deki 2 ve 5 yıllık zamanaşımı kuralının uygulanması gerektiğini kabul etmektedir. Yüksek Dairenin çoğunluk görüşüne aşağıdaki sebeplerle katılmıyorum: Uyumsuzluk konusu sağlık giderleri 24-27.12.2004 tarihlerinde yapılmıştır. Bu tarih itibariyle 1479 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gereklidir. 1479 sayılı Kanun'da, sağlık giderleri yönünden zamanaşımını düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmadığından genel hükümlere gidilmesi gereklidir. Daire çoğunluğu, bu konuda genel hükümlere ilişkin BK m.125'teki 10 yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanacağı görüşündedir. Fakat genel hükümlere gidildiğinde, sebepsiz iktisaba ilişkin 818 sayılı BK m.61 ve devamı hükümlerinin uygulanması gerekir. Zira somut olayda davacı gerçekte borçlu olmadığı bedeli ödemiş; sonra bu bedelin tahsilini isteyerek sebepsiz iktisaba dayalı işbu davayı açmıştır. Sebepsiz iktisapta zamanaşımı, BK m.66'da düzenlenmiştir. Maddeye göre; zarar görenin zararı öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl veya her halükârda hakkın doğduğu tarihten itibaren 10 yılın geçmesiyle alacağın zamanaşımına uğraması gereklidir. Yargıtayın kökleşmiş içtihatlarına ve bilimsel görüşlere göre 1 yıllık süre, zarar görenin mal varlığındaki eksilmenin miktarı ile sebepsiz iktisapta bulunan şahsı tam olarak öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Somut olayda davacının, tedavi giderini ödediği 27.12.2004 tarihinde gerçek alacağının ne olduğunu bildiği veya bilecek durumda olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle zamanaşımı süresi 27.12.2004'te başlamıştır. Ödeme tarihi ile dava tarihi arasında 1 yıldan fazla süre geçtiğinden davanın zamanaşımı nedeni ile reddine karar verilmesi isabetlidir. Fakat mahkeme, 5510 sayılı Kanun m.97/5 hükmüne dayanarak davanın reddine karar verdiğinden, hükmün farklı gerekçeyle onanması isabetli olacaktır. Ayrıca 5510 sayılı Kanun 1.10.2008'de yürürlüğe girmiştir. Somut olayda davacı, dava konusu alacağı, ilk defa 12.1.2010 tarihinde davalı SGK'na başvurarak talep etmiştir. Bu tarihte yürürlükte olan 5510 sayılı Kanun m.97/5 hükmünde; "...Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin alacakları, hakkı doğuran olayın öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren ise beş yıl sonunda düşer..." denilmiştir. Bu maddeden de alacağın sebepsiz iktisaba dayalı alacak olduğunun yasa koyucu tarafından kabul edildiği görülmektedir. Mahkemenin kabulüne göre de talep tarihi itibariyle yürürlükte olan 5510 sayılı Kanun uygulandığında da davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesinde isabetsizlik bulunmamaktadır. Karşı oyda sonuç olarak ilk derece mahkemesinin kararının usule ve yasaya uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Zamanaşımı süreleri hakkın kazanıldığı tarih itibariyle başlarken, hak düşürücü süreler hakkın doğduğu tarih itibariyle başlamaktadır. Buna göre⁵¹;

- Hakkın kazanıldığı tarih:

İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle hak kazanılan sürekli iş göremezlik geliri için, şayet alınyorsa geçici iş göremezlik ödeneğinin sona erdiği tarihi, geçici iş göremezlik tespit edilemeden sürekli iş göremezlik durumuna girilmişse bu duruma ait sağlık kurulu raporu tarihini takip eden aybaşıdır.

İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanacak gelir için, sigortalının ölüm tarihini takip eden aybaşıdır.

Ölüm aylığı için, 4/b kapsamındaki sigortalılar için prim ve prime ilişkin herhangi bir borç olmaması şartıyla; sigortalının ölüm tarihini takip eden aybaşı iken⁵², hak sahibi olma niteliğinin ölüm tarihinden sonra kazanılması halinde bu niteliğin kazanıldığı tarihi takip eden aybaşıdır.

- Hakkın doğduğu tarih:

İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle hak kazanılan geçici iş göremezlik ödenekleri için, usulüne uygun olarak alınmış olan rapor ile istirahatli olunan tarihtir.

Cenaze ödenekleri ve ölüm toptan ödemesi için, ölüm tarihidir.⁵³

Aylık veya gelir almakta olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi için, evlenme tarihidir.

IV. AVANS

Malullük ve yaşlılık aylıklarında olduğu gibi, sigortalıların bu Kanun'un uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenememesi halinde avans verilmesine Kurum yetkilidir.⁵⁴ Bu durum m.97/6'da açıklanmıştır. Buna göre; *"Sigortalılar ile bunların hak sahiplerinin, genel sağlık sigortalıları ile bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, bu Kanun'un uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenememesi halinde, avans verilmesine Kurum yetkilidir."* Mülga 506 sayılı Kanun m.100'de avans veril-

⁵¹ İnceman, s.1636.

⁵² Y21HD 05.04.2016, E.2016/1360, K.2016/6045 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

⁵³ Y10HD 29.04.2021, E.2020/4595, K.2021/6225 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

⁵⁴ İnceman, s.1636; Ali Güzel / Ali Rıza Okur / Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 18. Baskı, İstanbul 2020, s.588-589, 646.

mesi zorunlu tutulmuşken⁵⁵, 5510 sayılı Kanun'da ise Kurumun takdirine bırakılmıştır.⁵⁶

Ölüm aylıkları devir ve temlik edilemez; m.88'e göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez (m.93/1). Haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir. Bu hükümle, düzenlemenin kamu düzenine ilişkin mutlak emredici niteliği ortadan kalkmıştır.⁵⁷ Ayrıca belirtmek gerekir ki 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemi ile bu eylemin devamı niteliğindeki eylemler sebebiyle hayatını kaybedenlerin hak sahiplerine bağlanan aylıkların haczi ise mümkün değildir (667 sayılı KHK m.7/3)⁵⁸.

SSİY m.82/2'ye göre; yaşlılık aylığının 90 gün içinde ödenememesi halinde, yazılı talepte bulunulursa, ilerideki alacaklarından mahsup edilmek suretiyle avans verilebilecektir. Avans miktarı her üç ay için bağlanacak aylıklarda net asgari ücretin üç katını, gelirlerde ise iki katını geçmemek üzere Kurumca belirlenir. Avansın mahsubu birikmiş aylıktan yapılır. Fazlalık olursa müteakip aylıklardan ¼ oranında kesilerek tahsil edilir.⁵⁹

5510 sayılı Kanun m.97/7'ye göre; "Sağlık hizmeti sunucuları, sunmuş oldukları hizmetlere ilişkin bir ay içinde düzenledikleri fatura ve eki belgeleri izleyen ayın on beşine kadar Kuruma teslim ederler. Fatura teslim tarihi; süresi içinde teslim edilen faturalar için teslim edildiği ayın on beşinci günü, süresi içinde teslim edilmeyen faturalar için ise teslim edildiği ayı takip eden ayın on beşinci günü olarak kabul edilir. Fatura bedelinin tamamı, fatura teslim tarihinden itibaren, altmış gün içinde, sağlık hizmet sunucularına avans olarak ödenir. Fatura ve eki belgeler, fatura teslim tarihinden itibaren üç ay içinde incelenerek avans hesabı kapatılır. İnceleme süresinin takip eden mali yıla sirayet etmesi durumunda, avans artıkları hakkında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 35'inci maddesindeki akreditiflere ilişkin hükümler uygulanır.". Sosyal Güvenlik Kurumu Özel Sağlık Sunucularından Sağlık Hizmeti Satın Alma Sözleşmesinin Uy-

⁵⁵ Çenberci, s.746; 506 sayılı Kanun m.100 hükmüne göre; "Kurum, gelir, aylık veya toptan ödeme işlemlerine başlanmış bulunan ve gelir veya aylık bağlanmasına veya toptan ödeme yapılmasına hak kazandığı anlaşılan sigortalıya veya hak sahibi kimselerine, ileride alacaklarından kesilmek üzere, avans verebilir.". Madde hükmüne göre; Kurumun avans verme yükümü, gelir, aylık ve toptan ödeme ile sınırlıdır. Örneğin, geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanan sigortalılar avanstaki yararlanamazlar (506 sayılı SSK dönemindeki uygulama için ayrıca bkz. Çenberci, s.746-747)

⁵⁶ Aslanköylü, s.1557-1558; İnceman, s.1636; Güzel / Okur / Caniklioğlu, s.646.

⁵⁷ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s.646.

⁵⁸ 667 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (RG 23 Temmuz 2016, Sayı: 29779). Adı Geçen Kararname 18.10.2016 Tarih ve 6749 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile Kanunlaştırılmıştır (RG 29 Ekim 2016, Sayı: 29872).

⁵⁹ İnceman, s.1636-1637.

gulanmasına İlişkin 2009/44 sayılı Genelge m.7.2.2 ve 2011/62 sayılı Fatura Bedellerinin Ödenmesi (mülga) Genelge m.1.11.7'ye göre; fazla ödeme varsa kurum alacağından mahsup edilir. Bu düzenlemeye bağlı olarak yapılan ödeme yersiz kabul edilemeyeceği gibi, faiz kesintisi uygulamasının da yasal dayanağı bulunmamaktadır.⁶⁰

Bu fıkranın amacı, genel sağlık sigortası hizmetlerinin aksamadan, doğru ve düzenli bir biçimde sağlanması bağlamında kuruma ve sağlık hizmeti sunucularına kolaylık sağlamaya yöneliktir. Zira sağlık hizmeti bedellerinin ödenmesi kesintiye uğrar ve/veya aksar ise bu hizmetlerin sağlanması da aynı derecede aksamış olur.⁶¹

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2023 yılında vermiş olduğu bir kararı ile⁶² Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi 2021/2384 E., 2022/2842 K. sayılı kararı onanmıştır.

Bölge Adliye Mahkemesinin anılan kararına göre; “Mahkemece (Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesi 2019/122 E., 2021/403 K.) ... davacı ... sağlık kurumuna ait faiz kesintileri tespit edilerek bu kesintiler üzerinden yapılan hesaplama sonucunda, davalı Kurumca yayınlanan 2011/62 sayılı fatura bedellerinin ödenmesi konulu Genelgenin ödeme işlemlerine ilişkin 1.11 maddesi uyarınca davalı SGK 60 ... içinde fatura incelemelerini tamamlamadığından 5510 sayılı Kanun gereği faiz işletilemeyeceği, davalı Kurumun davacı ... sağlık kurumunun alacaklarından yaptığı toplam 214.458,48 TL faiz kesintisi işleminin yersiz olduğu, davalı Kurum tarafından 90 günlük yasal süresi içinde mutabakat tamamlanmadığı için ödeme genelgesine istinaden SHS'ye avans olarak ödenen tutarlar üzerinden avans kapatma esnasında sistem tarafından “avans faizi” kesildiği, bu faiz kesintilerinin davalı Kurum tarafından yayınlanan sağlık mevzuatına ve kanuna dayanmaksızın re'sen yapıldığı, dava konusu faiz kesintisine ilişkin olarak, davacıya bağlı olmaksızın, davalı Kurumun faturaları geç incelenmesi nedeniyle meydana geldiğinden davacı firmaya ait ... sağlık kurumundan kesilen toplam 214.458,48 TL avans (mutabakat) faizi kesintisinin, kesinti tarihlerinden itibaren işleyecek faizi ile birlikte davacıya iade edilmesi gerektiği, ancak mahkemece, anılan gerekçeyle dayalı olarak davanın kabulüne karar verilmesinde bir isabetsizlik görülme-

⁶⁰ Konu ile ilgili kararlar için bkz. Y3HD 25.02.2021, E.2020/7128, K.2021/1907; Y13HD 15.10.2020, E.2016/27198, K.2020/152; Y3HD 12.05.2022, E.2022/449, K.2022/4508; Y13HD 16.06.2016, E.2015/8387, K.2016/15346; Y13 HD 25.06.2019, E.2018/772, 2019/7662; Y13HD 11.04.2018, E.2017/5103, K.2018/4418; Y13HD 12.10.2016, 2016/24330, K.2016/18360; Y3HD 20.10.2022, E.2022/6307, K.2022/8065; Y3HD 08.06.2023, E. 2023/391, K. 2023/1857; Y3HD 16.03.2023, E. 2022/8446, K. 2023/652; Y3HD 04.02.2021, E.2020/1571, K.2021/912; Y3HD 18.11.2020, E.2020/1384, K.2020/6709, Y3HD, 12.05.2022, E.2022/449, K.2022/4508; Y3HD 25.02.2021, E.2020/7128, K.2021/1907; Y3HD 16.06.2020, E.2020/1536, K.2020/3018; Y3HD, 15.03.2022, E.2021/6622, K.2022/2235 (kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>); ayrıca bkz. Aslanköylü, s.1557-1558.

⁶¹ Aslanköylü, s.1558.

⁶² Y3HD 11.09.2023, E.2022/8572, K. 2023/2175 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

mişse de, hükmedilen alacağa kesinti tarihi yerine dava tarihinden itibaren faize hükmedilmesinde ise isabet bulunmadığından, davalının istinaf talebinin esaslan reddine, mahkemece verilen karar usul ve yasaya aykırı olduğundan davacının istinaf talebinin ise kabulü ile kaldırılmasına, davanın kabulüne, 214.458,48 TL'nin 30.01.2019 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsil ile davacıya ödenmesine karar verilmiştir. Davalı vekili tarafından Bölge Adliye Mahkemesi kararı temyiz edilmiştir. Yargıtayın onama kararının karşı oyu bulunmaktadır. Önemi nedeniyle çalışmamızda karşı oy metnine geniş bir şekilde yer verilmiştir. Karşı oya göre; dava, davalı Kurumca 5510 sayılı Kanun'un 97/7'nci maddesi uyarınca ödenen fazla avanslara yersiz faiz işletilmesi nedeniyle istirdat istemidir. Daire çoğunluğu ile aramızdaki ihtilaf, 5510 sayılı Kanun'un 97/7'nci maddesi uyarınca sağlık hizmet sunucularına fazla ödediği avansa faiz isteme hakkı bulunup bulunmadığı ve maddede belirtilen üç aylık süre içinde avans hesabı kapatılmadığında da Kurum lehine faiz alacağı doğup doğmadığı noktasında toplanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumunca sigortalıların sağlık hizmetlerinin sağlık hizmet sunucuları ile sağlanması esastır (5510 sK. m. 66/1). Sağlık hizmeti sunucusu: Sağlık hizmetini sunan ve/veya üreten; ... kişiler ile kamu ve ... hukuk tüzel kişilerini ve bunların tüzel kişiliği olmayan şubelerini ifade eder (5510 sK. m. 3/1-25). 5510 sayılı Kanun'un 18.2.2009 tarih 5838 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi ile değişik 97/7'nci maddesine göre, "Sağlık hizmeti sunucuları, sunmuş oldukları hizmetlere ilişkin bir ay içinde düzenledikleri fatura ve eki belgeleri izleyen ayın on beşine kadar Kuruma teslim ederler. Fatura teslim tarihi; süresi içinde teslim edilen faturalar için teslim edildiği ayın on beşinci günü, süresi içinde teslim edilmeyen faturalar için ise teslim edildiği ayı takip eden ayın on beşinci günü olarak kabul edilir. Fatura bedelinin tamamı, fatura teslim tarihinden itibaren, altmış ... içinde, sağlık hizmet sunucularına avans olarak ödenir. Fatura ve eki belgeler, fatura teslim tarihinden itibaren üç ay içinde incelenerek avans hesabı kapatılır. İnceleme süresinin takip eden mali yıla sirayet etmesi durumunda, avans artıkları hakkında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 35 ... maddesindeki akreditiflere ilişkin hükümler uygulanır." Yedinci fıkranın 18.2.2009 t. ve 5838 SK m. 2 ile değişmeden önce 17.4.2008 t. 5754 SK m. 57 ile değişik şekli, "Sağlık hizmeti sunucularına, tahakkuk etmiş alacaklarının %75'i ilâ %90'ı arasındaki tutar, faturaların teslim tarihinden itibaren en geç kırk beş ... içinde alacaklarından mahsuben avans olarak ödenir. Doksan ... içinde de fatura ve eki belgelerin incelemesi tamamlanarak geri kalan tutar ödenir." şeklindeydi. Sağlık hizmet sunucuları (SHS) sigortalılara verdikleri hizmetleri fatura ederek Kuruma sunmakta, Kurum da fatura karşılığını Sağlık Uygulama Tebliğine (SUT) göre ödeme yapmaktadır. Kurumca faturalara yansıyan sağlık hizmeti yüzlerce hatta binlerce hastayı kapsayabildiğinden Kurumca inceleme zaman alacağından SHS'lerin sundukları faturalar karşılığı Kurumca avans olarak ödenmekte, inceleme sonuçlanınca mahsuplaşma yapılmaktadır. Dolayısıyla SHS'lerin sundukları faturaların SUT'a uygun olması gerekmektedir. Yerel mahkeme ve BAM tarafından Kurumun avans ödemelerine faiz işletemeyeceği gerekçesine dayanılmış ise de bu gerekçe hatalıdır. Zira 5510 sayılı

Kanun'un 103'üncü maddesine göre; "Kurumca yapılan inceleme neticesinde; a) Sağlık hizmeti sunulmadığı halde sağlık hizmetini fatura ettiği, b) Faturayı veya faturaya dayanak oluşturan belgeleri, gerçeğe aykırı olarak düzenlediği, c) 64 üncü madde gereğince kapsam dışı tutulan sağlık hizmetlerini, kapsam içinde olan sağlık hizmetleri gibi gösterdiği, d) Sağlık hizmetlerine hak kazanmayan kişilere, sağlık hizmeti sunarak Kuruma fatura ettiği, e) 73 üncü madde gereğince belirlenen tavanın üzerinde ilave ücret aldığı, tespit edilen sağlık hizmeti sunucuları hakkında genel hükümlere göre takip yapılır. Bu fiiller nedeniyle Kurumun yersiz ödediği tutar 96 ncı maddeye göre geri alınır. Ayrıca bu fiilleri işleyen veya sağlık hizmeti satın alınmasına ilişkin sözleşmelerde belirtilen hükümlere aykırı davranıldığı tespit edilen sağlık hizmeti sunucularının Kurum ile yaptıkları sözleşmeleri feshedilebilir ve Kurumca belirlenecek süre içinde tekrar sözleşme yapılmaz. 71 ... maddede yer ... kimlik tespiti yükümlülüğünü yapmayan ve bu nedenle bir başka kişiye sağlık hizmeti sunulması nedeniyle Kurumun zarara uğramasına sebebiyet veren sağlık hizmeti sunucularından uğranılan zarar geri alınır. (...)". 5510 sayılı Kanun'un 96'ncı maddesi, Kurumca yersiz ödemelerin faiziyle geri alınmasını düzenlemektedir. Kanun koyucu da yapılan avans ödemelerine faiz uygulanacağını kabul ederek SHS'lerin 16.1.2012 tarihinden önceki faiz borçlarının terkin edileceğine dair yasal düzenleme yapmıştır. Geçici 49. Madde: "97 nci maddenin yedinci fıkrası gereğince, sağlık hizmet sunucularının sunmuş oldukları hizmetlere ilişkin olarak 16.1.2012 tarihinden önce Kuruma teslim ettikleri fatura ve eki belgelerden, teslim tarihinden itibaren üç ay içinde incelenemediği için avansı kapatılamayan fatura ve eki belgelerin, bu süreden sonraki dönemde yapılan incelemesi sonucunda sağlık hizmet sunucusuna yersiz ödeme yapıldığının tespit edilmesi hâlinde, tespit edilen yersiz ödeme tutarı için kanuni faiz tahakkuk ettirilmez. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce, sağlık hizmet sunucuları tarafından 16.1.2012 tarihinden önce Kuruma teslim edilen fatura ve eki belgelerden dolayı Kurumca tahakkuk ettirilen faizle ilgili dava konusu edilen faiz tutarları, davacının davasından feragat etmesi hâlinde terkin edilir. Bu madde kapsamına giren fiiller için bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce uygulanmış faize ilişkin tahsil edilen tutarlar iade ve mahsup edilmez.". 5510 sayılı Kanun'un 22.12.2022 tarih 7429 sayılı Kanun'un 5 ... maddesi ile yürürlüğe giren Geçici 90'ıncı maddesi ile de götürü bedel üzerinden hizmet alım sözleşmesi imzalayan kamu üniversitesi sağlık hizmeti sunucularının ödenen avans tutarları Kurumca giderleştirileceği düzenlenmiştir. Söz konusu Geçici 90'ıncı maddeye göre; "Genel sağlık sigortası kapsamında yer ... kişilere, finansmanı sağlanan sağlık hizmetlerine ilişkin olarak Kurum ile götürü bedel üzerinden hizmet alım sözleşmesi imzalayan kamu üniversitesi sağlık hizmeti sunucularının sözleşmeyi imzaladıkları mali yıldan önce düzenleyerek 97 nci maddenin yedinci fıkrasına göre Kuruma teslim ettikleri fatura ve eki belgelerin, belirlenen sürelerde inceleme sürecinin tamamlanamaması nedeniyle, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden bir ay içerisinde başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Kurumca giderleştirilir. Götürü bedel üzerinden hizmet alım sözleşmesi imzalamış kamu üniversitesi sağlık hizmeti sunucularınca sözleşme öncesinde incelenen fatura dönemine ait oluşan kesinti tutarlarına karşı açtıkları davalardan kesinleşmemiş

olanlarının tamamından bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen süre içerisinde feragat ederler. Sağlık hizmeti sunucusu tarafından itiraza konu edilmemiş olsa da bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce incelenen fatura dönemine ait oluşan tutarlardan sağlık hizmet sunucusunun mahsup edilmeyen alacakları Kurum tarafından terkin edilir.” Sağlık hizmet sunucuları, Kurum sigortalılarına verdikleri hizmetler nedeniyle Kuruma yanlış, hatalı veya gerçeğe aykırı fatura ettiklerinde, başka deyişle 97’nci maddeye göre almaları gereken avanstaki fazla ödeme almaları halinde faiziyle geri alınacağı 103’üncü maddede düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanun’un 97/7’nci maddesinde, sağlık hizmet sunucularının tahakkuk etmiş alacaklarının, fatura ettikleri bedellerin tamamı, fatura teslim tarihinden itibaren altmış ... içinde avans olarak ödeneceği, üç ay içinde de incelenerek avans hesabının kapatılacağı belirtilmiştir. Maddede Kuruma üç aylık inceleme süresi verilmiş ise de sağlık hizmet sunucularının hatalı olarak fazla tahsil ettikleri avans nedeniyle faiz alınacağına dair 103’üncü madde yürürlüktedir. Üç aylık inceleme süresi içinde inceleme yapılmadığı takdirde artık faiz istenemeyeceği yorumu maddeler birlikte değerlendirildiğinde uygun görülmemektedir. Zira aynı Kanun’un geçici 49 ve 90’ıncı maddelerinde Kurumun faiz alacağı doğduğu kabul edilerek faiz alınmasının nasıl terkin edileceği düzenlenmiştir. SHS’lerin kusurları ile fazla ödeme almaları ve fazla ödemenin faiziyle geri verme yükümlülüğü Kurumun üç aylık inceleme süresi nedeniyle Kurum aleyhine değerlendirilemez. İdari olarak bir inceleme süresi öngörülmüş ise de Kanun’da bir müeyyide getirilmemiştir. Kanun’un Kuruma üç aylık inceleme süresi verdiği, Kurumun bu süreden sonra yaptığı incelemelerde artık sağlık hizmet sunucularının sorumlu olmayacağı düşünülse bile en azından üç aylık süre sonuna kadar Kurumun fazla ödemesi nedeniyle faiz hakkının doğduğunun kabulü gerekecektir. SHS’lerin hataları ile Kurumdan fazla ödeme almaları halinde Kanun’da faiz ödeyeceklerine dair hüküm bulunmadığı görüşü yerinde olmadığı gibi genel hükümlere göre de fazla ödemenin her zaman faiziyle geri alınmasının kabulü gerekir. Aksi halde SHS’ler bilerek Kuruma fazla ödemeyi fatura ederler ve Kurumun fazla ödemeyi tespit ettiği ve geri aldığı tarihe kadar faizsiz kredi kullanmış olurlar.

Aynı maddenin 8. fıkrasına göre ise; “(Ek fıkra: 17/4/2008-5754/57 md.) 66 ncı madde gereği sağlanan sağlık hizmetlerinin bedelleri için, yurt dışında bulunan sağlık hizmet sunucusunun talebi halinde, sağlık hizmetinin sunumundan önce de avans ödenebilir.”

Söz konusu hükmün amacı, sağlık hizmeti sunucusuna kurumca yapılacak ödemelerin bir sisteme bağlanması ve ödemelerin gecikme olasılığı karşısında sağlık hizmeti sunucusunun zarara uğramasını önlemektir.⁶³

⁶³ Aslanköylü, s.1558.

SONUÇ

5510 sayılı Kanun m.97/1'de yer alan zamanaşımı kavramı iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıklara ilişkin olup genişletici yoruma tabi tutulamaz.

Zamanaşımının başlangıcı, hakkı doğuran olay tarihidir. İş kazaları ile meslek hastalıkları ve vazife malullüğü sigortasından gelir bağlama yönünden hakkı doğuran olay tarihi sürekli iş göremezlik derecesini saptayan sağlık tesislerince verilen rapor tarihidir. Hak sahiplerinin gelire hak kazandıkları tarih ise sigortalının ölüm tarihidir. Ölüm sigortasında ise kural olarak hakkı doğuran olay tarihi sigortalının ölüm tarihidir.

İş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü, ölüm sigortası gelir veya aylıklarından yararlanabilmesi için sigortalı veya hak sahiplerinin Kuruma başvurmaları şarttır. Kurum, kendisine yapılan başvuru olmadan gelir ve aylık bağlayamaz.

Şayet 5510 sayılı Kanun'da aksine bir hüküm yoksa iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylıklar, hakkın kazıldığı tarihten itibaren (başvuru koşulu hakkı doğuran olay tarihinden itibaren) beş yıl içinde istenmez ise istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar; beş yıl içinde istenirse hakkı doğuran olayı takip eden ay başından itibaren gelir ve/veya aylık bağlanır.

Hakkın özüne ilişkin olması nedeniyle m.97/1'de yer alan iş kazası, meslek hastalığı, vazife malullüğü ve ölüm hallerinde bağlanması gereken gelir ve aylık süresiz olarak zamanaşımına uğramaz.

Zamanaşımına uğrayan gelir ve aylıkların ödenmesi için ilgililer tarafından açılan davada kurum zamanaşımı def'inde bulunmuş ve iddia kanıtlanmış ise hâkimin davayı kabul etmesi gerekir. Ancak haklı nedenlerle Kuruma başvuramadıklarını genel hükümlere göre kanıtlamış olanlara m.97/1 uygulanmaz. *Kanaatimizce* bu hüküm pozitif hukukumuzda ilk defa girmiş olup isabetli bir yasal düzenlemedir.

Kısa vadeli sigorta kollarından ve ölüm sigortasından kazanılan diğer haklar hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde istenmez ise hak düşürücü süreye uğrar. Ancak iş kazası ve meslek hastalığı ile ölüm sigortasından bağlanan gelir ve aylıklar hiçbir zaman hak düşürücü süreye uğramaz.

Kısa vadeli sigorta kollarından ve ölüm sigortasından kazanılan diğer haklar, hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde istenmezse düşer.

İş kazası ve meslek hastalıkları sigortası yönünden zamanaşımı uygulaması konusunda; 506 sayılı Kanun'un mülga 99. maddesinde *hakkı doğuran olay tarihi* 5510 sayılı Kanun'un 97. maddesinde ise *hakkın kazanıldığı tarihten itibaren* 5 yıllık süre için belirleme yapılmıştır. Her iki Kanun'a göre yapılacak zamanaşımı tespitlerinde sürekli iş göremezlik gelirinin başlangıç tarihi esas alınmaktadır.

Bu Kanun'a göre bağlanan gelir ve aylıklarının tahakkuk ettirildiği tarihlerden itibaren aralıksız on iki ay sonuna kadar tahsil etmeyenlerin gelir ve aylıkları, gelir ve aylık bağlanma şartlarının devam edip etmediğinin tespiti amacıyla durdurulur.

5510 sayılı Kanun m.97'de, mülga mevzuattan farklı olarak, bağlanmış bulunan gelir ve aylıkların herhangi bir sürede çekilmemesi durumunda ödenmeyeceği veya zamanaşımına uğrayacağı yönünde bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle 01.10.2008'den sonra Kurumdan alınmayan gelir ve aylıklar, zamanaşımına uğramaz.

Fakat Kurumca bankaya gönderilen aylıklar on iki ay boyunca hareket görmezse, banka tarafından Kuruma iade olunmaktadır. Amaç vefat eden sigortalı veya hak sahiplerine yersiz ödeme yapılmamasının sağlanmasıdır. Sigortalı veya hak sahibinin başvurusu halinde bu miktar ilgililere ödenmektedir. Söz konusu hüküm takdiri değil, emredici niteliktedir. Kuruma iade olunan aylıklar için zamanaşımı süresi bulunmadığından, sigortalı veya hak sahipleri ne zaman talep ederlerse o zaman ödeme yapılacaktır.

Temerrüt faiz başlangıcı konusunda ise 5510 sayılı Kanun m.41 hükmü uygulanmaz. Sebepsiz zenginleşme ile ilgili temerrüdü düzenleyen TBK m.117/2 uyarınca, sebepsiz zenginleşmenin iyi niyetli olması halinde bildirim tarihinden itibaren; iyi niyetli olmaması halinde ise haksız zenginleşme tarihinden itibaren, ödemenin yapıldığı tarihe kadar yasal faiz uygulanacaktır.

Kurum, kanun gereği olarak, 12 ay hareketsiz kalan hesaptaki aylık ödemelerine el koyduğundan, kötü niyeti söz konusu olamaz. Bu nedenle iade talebinden itibaren, geri ödemenin yapıldığı tarihe kadar temerrüt faizi uygulanması gerekir.

Yaşlılık aylıklarının temadi eden alacaklardan olması sebebiyle zamanaşımına uğramayacağı kabul edilmektedir.

Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin alacakları, hakkı doğuran olayın öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren ise beş yıl sonunda düşer. Söz konusu fıkrada sadece kısa vadeli sigorta kolları ile ölüm sigortası dahil edilmiş olup uzun vadeli sigorta kollarından malullük ve yaşlılık sigortası dahil edilmemiştir. Bu durumda m.97/3'te yer almayan malullük, yaşlılık sigorta kollarından yararlananlara hak düşürücü süre kuralı uygulanmaz.

Bu kapsama geçici iş göremezlik ödeneği, ölüm sigortasından yapılan evlenme ve cenaze yardımları girecektir. Burada hak düşürücü süre işlediğinden, söz konusu haklar beş yıl içinde istenilmezse, bir daha ödenmeyecektir.

Zamanaşımı süreleri hakkın kazanıldığı tarih itibariyle başlarken, hak düşürücü süreler hakkın doğduğu tarih itibariyle başlamaktadır.

Sigortalılar ile bunların hak sahiplerinin, genel sağlık sigortalıları ile bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, bu Kanun'un uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenememesi halinde, avans verilmesine Kurum yetkilidir.

Ölüm aylıkları devir ve temlik edilemez; m.88'e göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez (m.93/1). Haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir. Bu hükümlerle, düzenlemenin kamu düzenine ilişkin mutlak emredici niteliği ortadan kalkmıştır.



ASG
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU